

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра соціально-гуманітарних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ТА ПРАВА

(назва навчальної дисципліни)

підготовки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право»
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності D8 «Право»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-наукової програми «Право»
(назва освітньо-наукової програми)

тип дисципліни загально-наукової підготовки

2025 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Антон ЧУБ

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних наук
протокол № 1
від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Валентин КОСТЮК

Укладач: *Книш Інна Василівна*, доктор філософських наук, професор.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: обов'язкова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення дисципліни «*Філософія науки та права*» доцільне після оволодіння здобувачами вищої освіти поглибленими знаннями з сутності науки, логіки та критичного мислення; уміння будувати аргументацію, формулювати та перевіряти гіпотези; робити обґрунтовані висновки. Також необхідне володіння роботи з інформацією: пошук, аналіз, систематизація та цитування джерел; поняття вибірки та методів обробки даних; навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, текстовими редакторами, електронними бібліотеками, базами даних та програмами перевірки плагіату; уміння складати плани, писати реферати, звіти, курсові та інші навчально-наукові тексти. Крім того, здобувачі повинні знати основи правової етики та культури, розуміти моральні норми, авторське право та академічну відповідальність.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «*Філософія науки та права*» є вивчення філософських концепцій і теорій, що стосуються природи та методів наукового пізнання, розгляд еволюції юридичної науки в контексті філософських підходів і парадигм, а також методологічних засад розвитку правової науки, філософський аналіз правових і наукових концепцій.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (3 кредити ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «*Філософія науки та права*» є оволодіння здобувачами методологією дослідження наукових і правових явищ; розуміння історичних та філософських передумов розвитку правової науки; здобуття знань про етапи та напрями наукового дослідження; формування здатності до критичного аналізу правових та наукових концепцій; виховання фундаментальних цінностей академічної доброчесності та відповідальності у професійній діяльності.

Основними завданнями навчальної дисципліни «*Філософія науки та права*» є розвивати у здобувачів вищої освіти здатність до опанування основних філософських концепцій науки; інтерпретації наукових знань через філософію науки; системного осмислення науки як соціального інституту, трансформаційних процесів у правничій науці, оцінювати її етичні та філософські аспекти; розвиток здатності до самостійної наукової рефлексії.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Філософія науки та права» забезпечує набуття здобувачами освіти *компетентностей*:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК03	Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК02	Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій
СК04	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.
СК07	Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та етичні виклики в житті суспільства і пропонувати для них правові механізми розв'язання.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН01	Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій.
ПРН03	Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права
ПРН04	Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів.
ПРН05	Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з права та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного наукового інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу передових концептуальних і методологічних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів академічної та професійної етики.
ПРН06	Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці.
ПРН10	Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Предмет, структура та методологія філософії науки та права: філософський погляд на природу наукового й правового знання	12	2	2			8	10	1	1			8
Тема 2. Філософський аналіз витоків правового мислення: докласична правова думка	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 3. Філософський вимір становлення класичної правової думки	10	2	2			6	10					10
Тема 4. Філософський огляд альтернативних напрямів правової думки XIX ст.	10	2	2			6	10					10
Тема 5. Історична школа права та методологічний плюралізм: філософський погляд на культурну зумовленість права	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 6. Філософське переосмислення правової раціональності XX ст.: аналітична юриспруденція та нормативізм	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 7. Філософське осмислення сучасних трансформацій права: постнекласичні теорії та цифровізація правопорядку	12	2	2			8	12	1	1			10
Тема 8. Філософський вимір сучасного права	14	2	4			8	12	1	1			10
Усього годин	90	16	20			54	90	6	6			78

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет, структура та методологія філософії науки та права: філософський погляд на природу наукового і правового знання

Структура і призначення філософії науки та права, її місце у системі наукового знання з позицій філософії науки. Об'єкт, предмет і ключові категорії: філософське осмислення правової реальності. Значення філософії науки та права у професійній підготовці юристів як світоглядна основа фахової діяльності. Співвідношення філософії, науки і релігії: філософський аналіз типів знання. Природа наукового і позанаукового знання. Позитивізм і проблема співвідношення філософії та науки. Концепції росту наукового знання та права з позицій епістемології. Методи пізнання. Істина як філософська проблема. Модернізація кібернетики в контексті розвитку креативності: філософський вимір міждисциплінарності та творчості в науці. Когнітивні експлорації номадологічного концепту – філософський погляд на зміну освітніх і наукових парадигм.

Тема 2. Філософський аналіз витоків правового мислення: докласична правова думка

Правова думка Стародавнього Сходу з позицій цивілізаційного підходу. Правові уявлення феодальної Європи та Київської Русі: філософське осмислення юридичної етики. Каноністи і меркантилісти: філософський погляд на мораль і закон. Єресі та Реформація, як світоглядні передумови зміни правової раціональності.

Тема 3. Філософський вимір становлення класичної правової думки

Передумови формування модерної правової теорії – філософський аналіз переходу до раціоналізму та лібералізму. Погляди Гроція, Гоббса, Локка, Руссо з позицій природного права та просвітницької ідеології. Англійська правова традиція: філософський аналіз категорій закону, свободи, власності та суверенітету. Французька та американська традиції як різні філософські моделі конституційного порядку. Феміністична критика класичного лібералізму: проблема формальної рівності та фактичного виключення жінок із суб'єктності.

Тема 4. Філософський огляд альтернативних напрямів правової думки XIX ст.

Теорії соціальної держави та солідаризму: філософський аналіз проблем соціальної справедливості у праві. Соціалістичні правові концепції – з позицій соціальної філософії та ідеї рівності. Марксизм – філософсько-правовий аналіз діалектики, матеріалізму та критики буржуазного права. Жіночий рух і формування концепції прав жінок у XIX ст.: від декларацій рівності до виборчих прав.

Тема 5. Історична школа права та методологічний плюралізм: філософський погляд на культурну зумовленість права

Історична школа з позицій історизму та правового релятивізму. Фрідріх Карл фон Савіньї – філософське обґрунтування народного духу як джерела права. Стара і пандектна школи: філософський аналіз ролі держави, кодифікації та правових інститутів. Трансформація правових практик у модерному суспільстві – філософський погляд на зміну правової культури.

Тема 6. Філософське переосмислення правової раціональності XX ст.: аналітична юриспруденція та нормативізм

Правовий позитивізм: філософський аналіз формальної визначеності та автономії норми. Аналітична школа (Гарт) і нормативізм (Кельзен) з позицій структури правової системи та ієрархії норм. Соціологічна юриспруденція й правовий реалізм: філософський погляд на право як соціальний факт і суддівську практику. Теорії добробуту та економічний аналіз права: раціональний вибір і ефективність як критерії правового регулювання. Неоліберальні концепції: філософія обмеженої держави й пріоритету приватної автономії в праві.

Тема 7. Філософське осмислення сучасних трансформацій права: постнекласичні теорії та цифровізація правопорядку

Феміністична юриспруденція як критика універсалізму та формальної нейтральності права. Постіндустріальні концепції: філософський аналіз інформаційного суспільства та суспільства знань у праві. Цифрове право з позицій нової правової онтології та алгоритмізації регулювання. Інституційні трансформації: філософський погляд на еволюцію норм, процедур і правових інститутів у глобалізованому світі. Гендерні аспекти цифрових прав і доступу до правосуддя. Трансформація правничої діяльності – філософія юридичної професії в умовах технологічних змін. Праця в умовах постіндустріального суспільства: філософський вимір гнучкості, зайнятості та правових гарантій. Компетентнісний підхід у юридичній освіті: філософський вимір міждисциплінарності та цифрових навичок правника.

Тема 8. Філософський вимір сучасного права

Людина як суб'єкт права – філософсько-антропологічний підхід до правосуб'єктності та автономії волі. Професійна етика правника з позицій прикладної етики та юридичної відповідальності. Філософський аналіз справедливості, довіри та легітимності права. Глобалізація і міжнародне право з позицій глобальної етики та сталого розвитку. Трансформації правової системи України: філософський погляд на реформування інститутів у період пандемії та війни. Номадичні освітні практики як чинник формування сучасної юридичної компетентності. Метаморфози правових практик у парадигмі сталого розвитку: філософія відповідальності та довгостроковості в праві. Право в умовах кризи – філософія стійкості (resilience) правопорядку та адаптивності правових механізмів. Трансформація правового регулювання підприємницької діяльності в умовах пандемії та війни: філософсько-правовий і науково-методологічний аналіз.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Предмет, структура та методологія філософії науки та права: філософський погляд на природу наукового й правового знання	2	1
2	Тема 2. Філософський аналіз витоків правового мислення: докласична правова думка	2	1
3	Тема 3. Філософський вимір становлення класичної правової думки	2	
4	Тема 4. Філософський огляд альтернативних напрямів правової думки XIX ст.	2	
5	Тема 5. Історична школа права та методологічний плюралізм: філософський погляд на культурну зумовленість права	2	1
6	Тема 6. Філософське переосмислення правової раціональності XX ст.: аналітична юриспруденція та нормативізм	2	1
7	Тема 7. Філософське осмислення сучасних трансформацій: постнекласичні теорії та інноваційна економіка	2	1
8	Тема 8. Філософський вимір сучасного права	2	1
Усього годин		16	6

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Предмет, структура та методологія філософії науки та права: філософський погляд на природу наукового й правового знання	2	1
2	Тема 2. Філософський аналіз витоків правового мислення: докласична правова думка	2	1
3	Тема 3. Філософський вимір становлення класичної правової думки	2	
4	Тема 4. Філософський огляд альтернативних напрямів правової думки XIX ст.	2	
5	Тема 5. Історична школа права та методологічний плюралізм: філософський погляд на культурну зумовленість права	4	1
6	Тема 6. Філософське переосмислення правової раціональності XX ст.: аналітична юриспруденція та нормативізм	2	1
7	Тема 7. Філософське осмислення сучасних трансформацій: постнекласичні теорії та інноваційна економіка	2	1
8	Тема 8. Філософський вимір сучасного права	4	1
Усього годин		20	6

8. План семінарських занять

Тема 1. Предмет, структура та методологія філософії науки та права: філософський погляд на природу наукового й правового знання

Мета: сформувати уявлення про предмет і методологію філософії науки та права, розкрити світоглядне значення і проаналізувати природу наукового знання з позицій сучасної епістемології

Питання для обговорення:

1. У чому полягає специфіка філософії науки та права як галузі філософського знання?
2. Як співвідносяться філософське, наукове та релігійне знання?
3. Чи можлива правова наука без філософських засад?
4. У чому полягає проблема істини у правовому пізнанні?
5. Як міждисциплінарність, кібернетика та нові когнітивні підходи змінюють сучасну наукову парадигму?
6. Охарактеризуйте філософський погляд на природу наукового й правового знання в контексті теми Вашої дисертаційної роботи.

Тема 2. Філософський аналіз витоків правового мислення: докласична правова думка

Мета: проаналізувати формування правових уявлень у докласичний період та з'ясувати світоглядні й релігійно-етичні чинники становлення раціональності у праві.

Питання для обговорення:

1. Які цивілізаційні чинники вплинули на формування правової думки Стародавнього Сходу?
2. У чому особливість юридичної деонтології середньовічної Європи?
3. Як каноністи трактували проблему права і справедливості?
4. Чому меркантилізм можна вважати переходом до нової правової думки?
5. Який вплив Реформації на формування раціональності у праві?
6. Здійсніть філософський аналіз витоків правової думки в контексті теми Вашої дисертаційної роботи.

Тема 3. Філософський вимір становлення класичної правової думки

Мета: розкрити філософські засади класичної правової думки та проаналізувати її роль у становленні права як науки.

Питання для обговорення:

1. Які філософські ідеї Просвітництва вплинули на формування класичної правової думки?
2. Як у класиків трактуються категорії держави і права?
3. У чому полягає натуралістичний підхід до права?
4. Чим відрізняються англійська та французька моделі правопорядку?
5. Чи зберігає класична правова думка актуальність сьогодні?
7. Розкрийте філософські засади класичної правової думки та проаналізуйте її роль у становленні права як науки в контексті теми Вашої дисертаційної роботи.

Тема 4. Філософський огляд альтернативних напрямів правової думки XIX ст.

Мета: з'ясувати сутність альтернативних концепцій правової думки XIX ст. та їх філософську критику класичного лібералізму.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає філософський зміст проблеми соціальної справедливості?
2. Чим відрізняється утопічний соціалізм від марксизму?
3. Які філософські засади марксистської критики капіталізму?
4. Чи є соціальна рівність абсолютною цінністю?
5. Яке значення альтернативних концепцій для розвитку юридичної науки?
6. З'ясуйте сутність концепцій правової думки XIX ст. відносно теми Вашої дисертації.

Тема 5. Історична школа права та методологічний плюралізм: філософський погляд на культурну зумовленість права

Мета: проаналізувати історичну школу права як методологічну альтернативу класичній та осмислити культурну зумовленість розвитку думки про державу і право.

Питання для обговорення:

1. У чому сутність історизму в юридичній науці?
2. Яку роль держава відіграє у концепціях історичної школи права?
3. Чим відрізняються стара і нова історичні школи права?
4. Як змінюються філософське обґрунтування народного духу як джерела права?
5. Чи можлива універсальна теорія права поза культурним контекстом?
6. Проаналізуйте історичну школу права як методологічну альтернативу класичній та осмисліть її відношення до теми Вашої дисертаційної роботи.

Тема 6. Філософське переосмислення правової раціональності XX ст.: аналітична юриспруденція та нормативізм

Мета: розкрити філософські основи маржиналізму та неокласики, проаналізувати трансформацію уявлень про раціональність і свободу.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає суб'єктивістський поворот у маржиналізмі?
2. Як соціальний фактор впливає на суддівську практику?
3. Чи є раціональний вибір універсальною моделлю поведінки людини?
4. Яким є філософське підґрунтя кейнсіанства?
5. У чому сутність неоліберального розуміння свободи вибору?
6. Проаналізуйте трансформацію уявлень про раціональність і свободу відносно теми Вашої дисертаційної роботи.

Тема 7. Філософське осмислення сучасних трансформацій права: постнеокласичні теорії та цифровізація правопорядку

Мета: осмислити сучасні трансформації права з позицій філософії науки, інституціоналізму та правових знань.

Питання для обговорення:

1. Які риси характеризують суспільствознавство?
2. У чому полягає філософський зміст правопорядку?
3. Яку роль відіграють інституції у розвитку держави і права?
4. Які базові гендерні аспекти цифрових прав і доступу до правосуддя?
5. Які компетенції є визначальними у розумінні права?
6. Оцініть сучасні трансформації права відносно теми Вашої дисертаційної роботи.

Тема 8. Філософський вимір сучасного права

Мета: проаналізувати антропологічні, етичні та глобальні аспекти сучасної правової думки, визначити філософські засади соціальної стійкості та правопорядку.

Питання для обговорення:

1. Чи є людина раціональним суб'єктом права?
2. У чому полягає моральна відповідальність?
3. Якою є філософська природа правосвідомості?
4. Які глобальні виклики постають перед сучасним правом?
5. Як право України трансформується в умовах кризи та війни з позицій філософії стійкості?
6. Проаналізуйте антропологічні, етичні та глобальні аспекти сучасної правової думки в контексті теми Вашої дисертаційної роботи.

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Предмет, структура та методологія філософії науки та права: філософський погляд на природу наукового й правового знання	8	8
2	Тема 2. Філософський аналіз витоків правового мислення: докласична правова думка	6	10
3	Тема 3. Філософський вимір становлення класичної правової думки	6	10
4	Тема 4. Філософський огляд альтернативних напрямів правової думки XIX ст.	6	10
5	Тема 5. Історична школа права та методологічний плюралізм: філософський погляд на культурну зумовленість права	6	10
6	Тема 6. Філософське переосмислення правової раціональності XX ст.: аналітична юриспруденція та нормативізм	6	10
7	Тема 7. Філософське осмислення сучасних трансформацій: постнекласичні теорії та інноваційна економіка	8	10
8	Тема 8. Філософський вимір сучасного права	8	10
		54	78

12. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від навчальних занять. Метою самостійної роботи є засвоєння у повному обсязі навчальної програми, розвиток дослідницьких компетентностей та інтеграція результатів навчання у виконання дисертаційного дослідження та формування в здобувача вищої освіти здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно (без безпосередньої участі викладача) опановувати теоретичні й практичні знання, у тому числі із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Підготувати реферат на одну із запропонованих тем. Реферат – це письмова навчальна або науково-інформаційна робота, що містить стислий, систематизований виклад змісту однієї або кількох наукових праць з певної теми без елементів оригінального дослідження. Результати

виконання завдання можуть бути інтегровані у теоретичний розділ дисертаційної роботи та апробовані у формі наукової публікації або виступу на науковому заході. Ознаки реферату: базується на аналізі та узагальненні джерел; не містить нових наукових результатів; має оглядовий характер; виконується за встановленою структурою. Типова структура: титульна сторінка; зміст; вступ; основна частина; висновки; список використаних джерел. Мета реферату: перевірка вміння працювати з літературою; формування навичок аналізу, систематизації та викладу інформації.

Рекомендовані теми реферату:

1. Місце наукового пізнання в контексті філософії науки: методологічні аспекти
2. Проблема істини у пізнанні права: класичні та сучасні концепції.
3. Співвідношення наукового, філософського та релігійного знання у правовій думці.
4. Міждисциплінарність і кібернетика як чинники трансформації сучасної науки.
5. Взаємодія науки, техніки та технології в контексті сучасного суспільного розвитку.
6. Як наукові відкриття стають основою технічних і технологічних інновацій у XXI столітті?
7. Роль наукових традицій у розвитку правовій теорій та їх зміна в умовах глобалізації.
8. Філософія права: як етичні та методологічні проблеми формують теорію права?
9. Роль критичного мислення у наукових дослідженнях.
10. Вплив науки на соціокультурні трансформації суспільства?
11. Юридична герменевтика: філософсько-правові проблеми тлумачення закону
12. Роль інформатизації в досягненні сталого розвитку суспільства.
13. Філософсько-правові проблеми злочину та покарання.
14. Концепція сталого розвитку суспільства та її особливості.
15. Вплив філософського знання на зростання ролі інтегративності сучасної науки.
16. Особливості сучасних синергетичних систем та науково-інтегративні процеси в наукових дослідженнях.
17. Образ людини в концепції прав людини.
18. Інституційні зміни в сучасній державі: філософія норм і правил.
19. Роль повсякденної правосвідомості у процесі легітимації права.
20. Філософія стійкості (resilience) в умовах глобальних криз: правовий аспект.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно обрати варіант та виконати наведені завдання. Вимоги до контрольної роботи: 8–12 сторінок тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1*). Слід опрацювати щонайменше 10–12 джерел. Використання класичних праць з теорії права та філософії обов'язкове. Дотримання принципів академічної доброчесності – засадничий принцип навчання. Здійснюйте коректне цитування використаних джерел. Заборонено плагіат: текст має бути оригінальним, з власним аналітичним та філософським осмисленням. Максимальна кількість балів за виконану контрольну роботу – 50 балів.

Варіант 1.

1. Підготуйте аналітичне есе щодо специфіки методології правової науки у контексті сучасної філософії науки (позитивізм, постпозитивізм, епістемологічний плюралізм).
2. Проаналізуйте проблему становлення громадянського суспільства в сучасній Україні?

Варіант 2.

1. Підготуйте філософський аналіз співвідношення науки, релігії та права в історичній перспективі.
2. Дослідіть вплив Реформації на трансформацію юридичної етики та становлення нової раціональності у праві.

Варіант 3.

1. Підготуйте аналітичний огляд філософських засад класичної правової доктрини (раціоналізм, натуралізм, лібералізм).
2. Порівняйте підходи до категорії «право» у різних представників класичної школи та визначте їх світоглядні передумови.

Варіант 4.

1. Проаналізуйте марксизм як філософсько-правову систему (діалектика, історичний матеріалізм, критика капіталізму).
2. Порівняйте марксистський підхід із утопічним соціалізмом або дрібновласницькими теоріями в аспекті проблеми соціальної справедливості.

Варіант 5.

1. Підготуйте есе щодо методологічного значення історизму в правовій науці.
2. Проаналізуйте ідею правової держави та роль держави у світлі сучасних інституційних трансформацій.

Варіант 6.

1. Дослідіть маржиналістську революцію як зміну філософської парадигми в теорії права.
2. Проаналізуйте проблему формалізації правових знань і межі праворозуміння у неокласичній теорії.

Варіант 7.

1. Підготуйте порівняльний аналіз кейнсіанської та неоліберальної концепцій державного регулювання.
2. Оцініть ці моделі з позицій філософії свободи, відповідальності та соціальної справедливості.

Варіант 8.

1. Проаналізуйте концепцію права в умовах кризи як філософію стійкості (resilience) правопорядку та адаптивності правових механізмів.
2. Дослідіть трансформацію компетентностей фахівців в умовах цифровізації та інноваційній.

Варіант 9.

1. Розкрийте філософсько-антропологічний підхід до правосуб'єктності та автономії волі (концепція людини як суб'єкта права та її критика).
2. Проаналізуйте проблему юридичної етики та соціальної відповідальності в умовах глобальних криз.

Варіант 10.

1. Підготуйте аналітичний огляд філософських проблем сучасного світового правопорядку (глобалізація, нерівність, сталий розвиток).
2. Проаналізуйте трансформаційні процеси правової системи України в умовах війни та посткризового відновлення з позицій філософії стійкості (resilience).

13. Неформальна освіта (онлайн-курси та платформи)

У межах самостійної роботи здобувачам рекомендується проходження онлайн-курсів на міжнародних освітніх платформах з метою розширення професійних компетентностей у сфері філософії.

Рекомендовані платформи:

- Coursera (Question Reality! Science, philosophy, a search for meaning: <https://www.coursera.org/specializations/question-reality-science-philosophy>)
- edX (UOS: Jurisprudence: Introduction to the Philosophy of Law: <https://numl.org/1hgM>)
- Prometheus (Філософія: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/philosophy/>)

Опрацювання зазначених онлайн-курсів не є обов'язковим і здійснюється за власною ініціативою здобувача як форма неформальної освіти.

14. Питання для підготовки до підсумкового контролю (екзамену)

1. Філософія науки та права як форма рефлексії над науковим знанням: її структура, функції, методологічне призначення та місце у системі сучасного наукового і філософського дискурсу.
2. Об'єкт, предмет і категоріальний апарат філософії науки та права: концептуальні засади та специфіка філософського аналізу правової реальності.
3. Методологічна і світоглядна роль філософії науки та права у формуванні професійної та наукової компетентності юриста.
4. Матеріально-історичні та соціокультурні передумови формування правової думки докласичного періоду (цивілізації Стародавнього Сходу).
5. Еволюція правової думки в умовах феодальної системи права: Західна Європа та Київська Русь.
6. Схоластична правова думка пізнього середньовіччя: аналіз правових поглядів Фоми Аквінського та Ніколи Орема в контексті ранніх форм правової рефлексії.
7. Єресі та Реформація як духовно-світоглядні чинники трансформації правосвідомості європейського суспільства.
8. Історико-правові передумови становлення та концептуальна характеристика класичної правової доктрини.
9. Методологічні та правові ідеї ранніх представників класичної правової доктрини: Вільям Петті, П'єр Буагільбер, Франсуа Кене, Анн Тюрго, Адам Сміт.
10. Еволюція класичної правової доктрини в Англії: концепції Давіда Рікардо, Томаса Мальтуса та Насау Сеніора.
11. Розвиток класичної правової доктрини у Франції та США: економічні концепції Жана-Батиста Сея, Фредеріка Бастіа та Генрі Чарльза Кері.
12. Генеза дрібновласницьких концепцій права у Франції: критика капіталізму у працях Сімонда де Сімонді та П'єра-Жозефа Прудона.
13. Утопічний соціалізм як соціально-філософська критика капіталістичної системи права.
14. Еволюція ідей утопічного соціалізму: від ранніх форм до зрілих соціально-правових концепцій.
15. Марксистська теорія права: філософські засади, методологія та критика.
16. Передумови виникнення історичної школи у правовій доктрині та її методологічна специфіка.
17. Фрідріх Ліст і формування історичного методу дослідження у правовій доктрині.
18. Теоретичні засади та ключові ідеї представників старої школи права в Німеччині.
19. Нова школа права та формування соціального напрямку у правовій доктрині.
20. Маржиналізм як методологічна революція в теорії держави і права: передумови виникнення, сутність і ключові концепції.
21. Становлення неокласичної теорії права: Кембриджська та американська школи (Альфред Маршалл, Артур Пігу та ін.).
22. Неоліберальна трансформація неокласичної парадигми права у XX столітті.
23. Людина у концепції прав людини.
24. Співвідношення правової культури особи і держави.
25. Інституції як фактор державного управління: роль інституційних трансформацій у формуванні сучасного правового простору України.
26. Перспективи формування правового суспільства в Україні.
27. Філософські проблеми глобальної безпеки: виклики, суперечності та можливі стратегії їх подолання.
28. Змістовний і формальний аспекти справедливості у праві.
29. Правосвідомість як філософсько-правова проблема.
30. Філософсько-правові проблеми трансформації українського суспільства у контексті постсоціалістичних змін.

15. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: вербальний метод (лекція, дискусія, консультація, обговорення тощо); методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій: схем, моделей, алгоритмів наукового пошуку та інші); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо).

Методи навчання на семінарських заняттях: вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо); метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші); робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); кейс-метод (вирішення ситуацій тощо); практичний, пошуковий метод.

16. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Філософія науки та права» використовуються такі методи оцінювання:

Для поточного контролю: у вигляді усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, написання есе (рефератів) тощо;

Для підсумкового контролю: проведення підсумкового контролю (усна та/або письмова відповідь, тестування тощо).

17. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення екзамену.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Філософія науки та права» є підсумковий контроль – екзамен.

18. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Філософія науки та права» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5
Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	

Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у конкурсах студентських робіт тощо)	1-10
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Порядок зарахування результатів неформальної освіти

Результати проходження онлайн-курсів можуть бути зараховані як складова самостійної роботи за заявою здобувача в порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-proneformalnu-ta-informalnu-osvitu.pdf>).

Максимальна кількість балів – до 10 балів у межах самостійної роботи.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за екзамен з початкової дисципліни «Філософія науки та права» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проекту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

19. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60									Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Самостійна робота		
6 балів	6 балів	6 балів	6 балів	6 балів	6 балів	7 балів	7 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

20. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Філософія науки та права» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи студентів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

21. Рекомендована література

Основна

1. Філософія науки: навчальний посібник / за ред. С.В. Сторожук. 4-те вид., виправ. і допов. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2020. 420 с. <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/1549>
2. Книш І.В. Філософія освіти: номади і седентари: навч. монографія. Одеса: Купрієнко С.В., 2018. 359 с. <https://numl.org/1hey>
3. Дзьобань О.П. Філософія науки: підручник. Київ; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с. https://ippi.org.ua/sites/default/files/dzoban_filosofiya_nauki.pdf
4. Філософія науки: навч.-метод. посіб. / Л.В. Теліженко, А.Є. Лебідь. Суми: СумДУ, 2024. 107 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/51f689f2-5423-4340-81ec-0db812ef2a4c/content>
5. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
6. Семко М.О. Філософія права та її значення в процесі реформування правової системи України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 430-434. <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/77.pdf>
7. Кривецький Ю.В. Філософія правової реформи: світоглядно-методологічний вимір. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. № 2(22). С. 11–21. <https://doi.org/10.33270/02212202.11>
8. Tolochko S., Bordyug N., Knysh I. Transversal competencies of innovative entrepreneurship professionals in lifelong education. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6, No. 3. P. 156–165. <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/846>

Допоміжна

1. Філософія економіки: курс лекцій для здобувачів третього (доктор філософії) рівня вищої освіти ОНП «Економіка» спеціальності 051 «Економіка» денної форми здобуття вищої освіти. / уклад.: Н.В. Мірошкіна, Г.Ю. Суріна. Миколаїв: МНАУ, 2024. 124 с. <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/5890/1/2024-filosofiya-ekonomiki-lekciyi-doktor.pdf>
2. Тесленко Т.В. Еволюція концепцій економіки від промислової революції до цифрової. *Humanities studies*. 2022. Вип. 11(88). С. 66-78. <http://info.dgu.edu.ua/handle/123456789/423>
3. Габович О., Кузнецов В. Огляд сучасної філософії науки (ст. 1). *Filosofska Dumka*. 2022. № 1. С. 115-133. https://www.pdcnet.org/fd/content/fd_2022_2022_0001_0115_0133

4. Броннікова Л.В. Філософія науки в контексті розвитку сучасної науки: *Ольвійський форум–2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. 2024. № 10. <https://numl.org/1hbG>
5. Бліхар В.С., Козловець М.А., Горохова Л.В., Федоренко В.В., Федоренко В.О. Філософія: словник термінів та персоналій. <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/5876>
6. Книш І.В. Роль освіти та виховання у впровадженні номадичних практик : історія і сучасна інтерпретація. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці*: матер. III Міжнародної наук.-практ. конф. (2 квітня 2021 року). У 2 ч. Ч. 1. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова. 2021. С. 81–85. URL: <https://numl.org/1hgB>
7. Книш І.В., Дутка Г.Я. Когнітивні експлорації номадологічного концепту в новій парадигмі освіти. *Культурологічний альманах*. 2023. № 2. С. 163–173. <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/193/179>
8. Книш І. В. Метаморфози габітуальних практик в умовах імплементації ідей сталого розвитку. *Der Stand der Entwicklung von Wissenschaft und Technik im XXI Jahrhunderts: Wirtschaftswissenschaften, Jurisprudenz, Pädagogik, Sport, Philosophie, Philologie. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft»*. Buch 14. Teil 1. 2022. Karlsruhe, Germany: Scientific World - NetAkhatAV. S. 113–123. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43483/1/Kozak_Fedorova_mon.pdf
9. Knysh I. V. Upgrade of cybernetics in the context of developing creativity. *Creativity Studies, Lithuania : Vilnius Gediminas Technical University (Vilnius Tech) Press*, 2020, 13(2). P. 494–509. URL : <https://journals.vgtu.lt/index.php/CS> <https://www.scopus.com/sourceid/21100364911>
10. Книш І. В. Трансформаційні практики інноваційних підприємницьких структур : виклики часу. *Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін* : кол. моногр. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 50–111. URL : https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/mon_27.02.2023.pdf
11. Книш І. В., Підбуцька Н. В. Трансформація практик кар’єрного особистісного розвитку працівника у сучасному науковому дискурсі. *Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці*: матеріали XXIV-ої Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Ukraine-Slovak Republic, 17–18 травня 2025 року) / ВНЗ «Національна академія управління». Київ: НАУ. 2025. С. 113 – 120.